

DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDE YER ALAN GÜMRÜKLER DÜZEYİNDE ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİNİN İTHALAT VE İHRACAT DURUMUNUN İNCELENMESİ

Kadri Cemil AKYÜZ
Hicabi CINDIK
Hasan SERİN
İlker AKYÜZ

KTÜ Orman Fakültesi, Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü, 61080 TRABZON

Geliş Tarihi: 09.11.2001

Özet: Doğu Karadeniz Bölgesinde dış ticaret çok eski tarihlere dayanmaktadır. 1992 yılında kurulan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Bölgesi, Trabzon ve Rize Serbest Bölgeleri Doğu Karadeniz'den yapılacak dış ticarete yeni ufuklar açmıştır.

Bu çalışmada; 1997-1999 yılları arasında Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, orman ürünleri sanayinde yapılan ihracat-ithalat tutarları gümrük müdürlüklerine bağlı olarak incelenmiştir. Yıllara ve ürün gruplarına bağlı olarak yapılan inceleme sonucunda, en yüksek ithalat ve ihracat düzeylerinin 1998 yılında gerçekleştiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Doğu Karadeniz Bölgesi, Orman Ürünleri Sanayi, İhracat-İthalat

INVESTIGATION OF EXPORTS AND IMPORTS TOTAL PRICES OF FOREST PRODUCT INDUSTRY IN THE EAST BLACK SEA REGION

Abstract: It is known that foreign trade in the East Black Sea Region have been done for a long time. The Black Sea Economic Cooperation, Trabzon and Rize Free Zone were founded in 1992. Therefore, foreign trade was given to new-formed opportunities.

In this paper, exports and imports total prices of forest product industry, The East Black Sea Region between 1997 and 1999 years, were investigated according the data obtained from The Customs Manager. It was determined that maximum exports and imports levels, related to years and product groups, were realized in 1998.

Key Words: The East Black Sea Region, Forest Product Industry, Exports-Imports

1. GİRİŞ

Bölgesel kalkınmada en önemli itici güç olan imalat sanayi; oluşturmuş olduğu üretim gücü sayesinde etkin büyüme zemini oluşturmaktadır. Üretim ve istihdam potansiyeli yanında ithalat yoluyla bölgesel olarak mevcut olmayan ürünlerin iç piyasaya taşınması ve gerekli dönüşümlerin yapılarak tüketime uygun hale getirilmesi görevini de yerine getirmektedir. Ayrıca imalat sanayi üretilen ürünlerin ihracatı yoluyla bölge ve ülke ekonomisine katkı sağlayan bir yapıdadır.

İmalat sanayi içerisinde yer alan sektörlerin, bölge ve ülke ekonomisinde oluşturmuş olduğu etkinlik düzeyleri üretim ve ithalat-ihracat potansiyeli ile paralel konumdadır.

Doğu Karadeniz Bölgesi, işsizlik, eğitim ve sağlık göstergeleri bakımından Türkiye ortalamasının altında yer almaktadır (1). Ancak Sarp Sınır Kapısı'nın açılması ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla doğu bloğunda oluşan değişimler ekonomik yönden bir gelişim fırsatı ortaya çıkartmıştır. Bu fırsat içerisinde ön plana çıkabilecek sektörler; gıda, dokuma ve ulaşım araçları sanayisi olarak görülmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde işyeri ve istihdam düzeyleri bakımından önemli ağırlığı olan orman ürünleri sanayi işletmeleri ise yeterli düzeyde üretim, ihracat ve ithalat gerçekleştirememektedir.

Bu bölgeden yapılan dış ticaretin en çok hangi ülkelere gerçekleştirildiği ve hangi ürünler bazında olduğunu 4 maddede toplayabilmek mümkündür (2).

- Anadolu'dan ihraç olunan yerli ürünler (hububat, pamuk, sebze, meyve, canlı hayvan, gümüş, bakır,
- Kırım ve Rusya'dan ithal edilen mallar (kürk gibi),
- Asya'dan getirilip Avrupa'ya sevk edilen mallar (ipek, ve baharat ürünleri),
- Avrupa'dan getirilip Anadolu ve Asya'ya sevk edilen mallar (cam eşya, kağıt, kumaş)

Uzun yıllar dış ticaret fazlası veren Doğu Karadeniz Bölgesi'nde 1990'lı yıllardan sonra bu fazlanın azalma eğilimine girdiği görülmüştür. Fazlanın en çok olduğu il Ordu, en az olduğu il ise Rize'dir (3).

Doğu Karadeniz Bölgesi orman ürünleri sanayi bakımından imalat sanayi içerisinde yaklaşık %25 düzeyinde bir işyeri potansiyeline sahiptir (4). Bu potansiyelin yurtiçi ve yurtdışı piyasalarda ne düzeyde etkin olduğu araştırılması gereken bir konudur. Özellikle küçük ve hatta mikro ölçeğe sahip işletmelerin büyük bir çoğunluğunun oluşturduğu orman ürünleri sanayi sektöründe dış piyasalar düzeyinde işlem yapabilecek firma sayısı sınırlıdır.

Çalışmada; gümrük müdürlükleri kapsamında orman ürünlerinin ne düzeyde ithalat-ihracat ağırlığına sahip olduğu araştırılmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışma alanını, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin 7 ili oluşturmaktadır (Artvin, Rize, Trabzon, Giresun, Ordu, Gümüşhane, Bayburt). Kıyı şeridinde bulunan ilk beş il bünyesinde yer alan 11 adet gümrük müdürlüğü (Trabzon ve Rize serbest Bölgesi, Ordu, Ünye, Fatsa, Trabzon, Rize, Giresun, Hopa, Sarp Gümrük Müdürlüğü ve Trabzon Hava Limanı Gümrük Müdürlüğü) kayıtları incelenmiş ve üç yıllık bir periyot içerisinde (1997, 1998, 1999) bölgesel bazda tüm sektörel grupların ithalat ve ihracat verileri analiz edilmiştir. 9 farklı sektörel grup içerisinde yer alan orman ürünleri sanayi 3 farklı alt grup altında;

A: Kağıt ve Karton, kağıt hamuru, kağıt veya kartondan eşya,

B: Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü,

C: Odun ve diğer lifli selülozik maddelerin hamurları, kağıt veya karton döküntü, kırpıntı ve hurdaları olarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Elde edilen veriler çapraz tablolar yardımıyla sunulmuştur.

3. BULGULAR

Yapılan çalışmalar sonucunda, 1997 yılında elde edilen ithalat-ihracat değerlerinin gümrük müdürlüklerine göre nasıl bir dağılım gösterdiği Tablo 1'de verilmektedir.

Elde edilen veriler öncelikli olarak gümrük müdürlükleri kapsamında analize tabi tutulmuş ve yıllara bağlı olarak oluşan değişimler sergilenmiştir. 11 adet gümrük müdürlüğünden 9 adeti yıllar içerisinde değişken bir yapıda olmakla beraber, ithalat yapan bir konumdadır. Rize Serbest Bölgesi ve Trabzon Havalimanı gümrük müdürlükleri 1997, 1998 ve 1999 yıllarında orman ürünleri sanayi düzeyinde ithalat gerçekleştirilmemiştir.

Gümrük müdürlükleri kapsamında ihracat değerlerinin incelenmesi sonucunda, Sarp Gümrük Müdürlüğü bünyesinde orman ürünleri sanayi alanında herhangi bir işlem yapılmadığı görülmektedir (Tablo 1).

1997 yılına ait veriler incelendiğinde toplam 960.339 milyon TL'lik bir ihracatın gerçekleştirilmiş olduğu ve bunun yaklaşık %36'lık kısmının (348.654 milyon TL) Ordu Gümrük Müdürlüğü'nden yapıldığı belirlenmiştir. Ordu Gümrük Müdürlüğünü Trabzon ve

Rize Gümrük Müdürlükleri izlemektedir. Ürün gurubu bazında ise A ürün grubu ilk sırada bulunmaktadır.

1997 yılında bütün ürün gruplarının yaklaşık %18'ini oluşturan orman ürünleri sanayi ithalat değeri 1998 yılında %10 değerine gerilemiş durumdadır. 1998 yılında toplam olarak gerçekleşen 6.181.594 milyon TL'lik ithalatın yaklaşık %32'lik kısmı Ordu Gümrük Müdürlüğü kapsamında yapılmıştır. Bu yıl ürün gurubu bazında B ürün grubu 5.760.489 milyon TL ile ön plana çıkmaktadır (6).

Tablo 1. 1997 yılındaki ithalat –ihracat değerlerinin gümrük müdürlüklerine göre dağılımı

Gümrükler		İTHALAT				İHRACAT			
		Değer TL (000.000)	Top. Değ. İçin % payı	Değer \$	Top. \$ Değeri için % payı	Değer TL (000.000)	Top. Değ. İçin % payı	Değer \$	Top. \$ Değeri için % payı
Trabzon Serbest Bölgesi	A	-	-	-	-	7.567	1,74	55.308	1,88
	B	152	0,15	885	0,17	173	0,03	1.431	0,04
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Rize Serbest Bölgesi	A	-	-	-	-	-	-	-	-
	B	-	-	-	-	-	-	-	-
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Ordu Gümrük Müdür.	A	-	-	-	-	-	-	-	-
	B	701.540	54,07	4.681.32	60,05	348.654	1,70	2.356.965	1,79
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Ünye Gümrük Müdür	A	-	-	-	-	-	-	-	-
	B	769	0,05	4.215	0,04	-	-	-	-
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Fatsa Gümrük Müdür	A	129.796	7,03	943.190	7,67	-	-	-	-
	B	410.850	22,25	2.617.037	21,27	-	-	-	-
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Trabzon Gümrük Müdür	A	146.359	1,198	819.246	1,60	261.144	1,32	1.724.272	1,40
	B	-	-	-	-	49.061	0,25	332.661	0,27
	C	1.252.198	16,95	9.372.549	18,30	2.956	0,01	15.531	0,01
Rize Gümrük Müdür	A	149.576	24,79	1.146.690	27,59	154.901	0,86	953.169	0,82
	B	74.245	12,30	489.531	11,78	10.015	0,06	62.300	0,05
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Giresun Gümrük Müdür	A	112.331	10,39	772.799	10,46	11.440	2	55.308	2,19
	B	-	-	-	-	727	0,002	5.250	0,003
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Trabzon Hava Lim. Güm Müd.	A	-	-	-	-	-	-	-	-
	B	-	-	-	-	151	0,15	885	0,14
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Hopa Gümrük Müdür.	A	-	-	-	-	109.548	1,19	664.590	1,14
	B	-	-	-	-	3.876	0,04	23.580	0,04
	C	-	-	-	-	126	0,001	775	0,001
Sarp Gümrük Müdür	A	-	-	-	-	-	-	-	-
	B	938.500	15,57	5.498.203	14,72	-	-	-	-
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	A	538.062		3.681.925		544.600		3.463.384	
	B	2.125.287		13.291.203		412.657		2.783.072	
	C	1.252.198		9.372.549		3.082		16.306	
Gen. Toplam (A+B+C)		3.915.547	Bölge tüm ür. top. 21.315.418	26.345.677	Bölge tüm ürün top: 140.094.879	960.339	Bölge ür. top. 105.198.425	6.262.762	Bölge tüm ür. top. 659.560.582
			Böl. gen. içinde or. ür payı %18		Böl. gen. içinde or. ür. payı %18		Böl. gen. içinde or. ür payı %1		Böl. gen. içinde or. ür payı %1

Orman ürünleri sanayi, 1997 ve 1998 yılında yaklaşık %1 düzeyinde bir ihracat payına sahip durumdadır. Bölge genelinde yapılan orman ürünleri ihracatı 1.391.659 milyon TL olup bunun yaklaşık %35'lik kısmını Hopa Gümrük Müdürlüğü gerçekleştirmiştir. Bölge genelinde en fazla ihraç edilen ürün gurubu A ürün grubudur.

1998 yılında gümrük müdürlükleri ve yapılan ithalat-ihracat değerleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. 1998 yılındaki ithalat –ihracat değerlerinin gümrük müdürlüklerine göre dağılımı

Gümrükler		İTHALAT				İHRACAT			
		Değer TL (000.000)	Top. Değ. İçindeki % payı	Değer \$	Top. \$ Değeri için % payı	Değer TL (000.000)	Top. Değ. İçindeki % payı	Değer \$	Top. \$ Değeri için % payı
Trabzon Serbest Bölgesi	A	-	-	-	-	1.694	0,50	7.113	0,52
	B	-	-	-	-	149	0,04	594	0,04
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Rize Serbest Bölgesi	A	-	-	-	-	-	-	-	-
	B	-	-	-	-	1.804	100	5.917	100
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Ordu Gümrük Müdür.	A	14.479	0,25	51.838	0,24	286.650	1,12	1.151.653	1,17
	B	1.963.871	33,25	7.650.849	34,75	957	0,003	3.826	0,003
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Ünye Gümrük Müdür	A	-	-	-	-	2.739	0,006	9.960	0,06
	B	-	-	-	-	-	-	-	-
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Fatsa Gümrük Müdür	A	-	-	-	-	-	-	-	-
	B	670.632	10,84	2.524.455	10,75	-	-	-	-
	C	-	-	-	-	3.56	0,42	14.500	0,46
Trabzon Gümrük Müdür	A	26.073	0,25	102.598	0,26	249.524	0,83	982.375	0,86
	B	853.601	8,29	3.234.658	8,24	58.148	0,19	220.152	0,19
	C	-	-	-	-	39	0,00013	150	0,00013
Rize Gümrük Müdür	A	380.203	31,43	1.478.622	31,80	234.326	1,03	878.772	0,99
	B	167.584	13,86	640.459	13,77	53.356	0,23	192.211	0,22
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Giresun Gümrük Müdür	A	355	0,007	1.364	0,007	25.436	0,06	109.168	0,07
	B	246.158	5,07	936.669	4,90	1.527	0,003	6.384	0,004
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Trabzon Hava Lim. Güm. Müd.	A	-	-	-	-	-	-	-	-
	B	-	-	-	-	-	-	-	-
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Hopa Gümrük Müdür.	A	-	-	-	-	431.663	2,69	1.567.671	2,56
	B	-	-	-	-	40.091	0,25	151.209	0,25
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Sarp Gümrük Müdür	A	-	-	-	-	-	-	-	-
	B	1.858.643	14,50	6.872.151	14	-	-	-	-
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	A	421.105		1.634.422		1.232.032		4.706.712	
	B	5.760.789		21.859.241		156.032		580.293	
	C	-		-		3.595		14.650	
Gen. Toplam (A+B+C)		6.181.594	Bölge tüm ür. top. 56.265.059	23.493.663	Bölge tüm ürün top: 215.242.139	1.391.659	Bölge ür. top. 140.246.699	5.302.074	Bölge tüm ür. top. 537.652.984
			Böl. gen. içinde or. ür payı %10		Böl. gen. içinde or. Ür. payı %11		Böl. gen. içinde or. ür payı %1		Böl. gen. içinde or. ür payı %1

1999 yılı verileri incelendiğinde bölge ithalat değerinin yaklaşık %13'lük kesimini orman ürünleri sanayiinin elinde bulundurduğu belirlenmiştir. Gümrük müdürlükleri kapsamında en yüksek ithalat değerinin 1999 yılında Sarp Gümrük Müdürlüğü'nden gerçekleşmiş olduğu belirlenmiştir. Ürün türü bakımından ise B ürün grubu en yüksek ithalat değerini taşımaktadır. 1999 yılına ait bulgular Tablo 3'te verilmiştir (7).

Tablo 3. 1999 yılındaki ithalat –ihracat değerlerinin gümrük müdürlüklerine göre dağılımı

Gümrükler		İTHALAT				İHRACAT			
		Değer TL (000.000)	Top. Değ. İçin % payı	Değer \$	Top. \$ Değeri için % payı	Değer TL (000.000)	Top. Değ. İçin % payı	Değer \$	Top. \$ Değeri için % payı
Trabzon Serbest Bölgesi	A	-	-	-	-	-	-	-	-
	B	18	0,006	34	0,005	7.925	3,76	16.137	3,68
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Rize Serbest Bölgesi	A	-	-	-	-	529	56,58	1.193.259	55,72
	B	-	-	-	-	-	-	-	-
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Ordu Gümrük Müdür.	A	101.045	13,97	225.087	13,87	440	0,01	1.061	0,01
	B	101.699	14,06	231.528	14,27	42.092	1,06	96.547	1,03
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Ünye Gümrük Müdür	A	-	-	-	-	-	-	-	-
	B	4.217	1,98	11.388	2,06	-	-	-	-
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Fatsa Gümrük Müdür	A	-	-	-	-	-	-	-	-
	B	70.807	21,64	168.607	20,40	-	-	-	-
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Trabzon Gümrük Müdür	A	63.163	3,73	158.301	4,08	11.877	0,28	29.535	0,30
	B	181.571	10,72	455.404	11,73	18.579	0,44	42.467	0,43
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Rize Gümrük Müdür	A	60.227	38,16	147.014	38,48	30.042	0,81	70.137	0,86
	B	21.801	13,81	54.240	14,20	8.584	0,23	20.156	0,25
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Giresun Gümrük Müdür	A	-	-	-	-	505	0,006	1.088	0,006
	B	35	0,006	812	0,68	-	-	-	-
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Trabzon Hava Lim. Güm. Müd.	A	-	-	-	-	-	-	-	-
	B	-	-	-	-	-	-	-	-
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Hopa Gümrük Müdür.	A	-	-	-	-	28.498	4,37	71.487	4,86
	B	3.333	0,29	7.784	0,8	10.781	1,65	24.169	1,48
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Sarp Gümrük Müdür	A	-	-	-	-	-	-	-	-
	B	296.775	19,48	709.208	19,70	-	-	-	-
	C	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	A	224.435		530.402		600.373		1.366.567	
	B	734.804		1.596.146		87.961		199.476	
	C	-		-		-		-	
Gen. Toplam (A+B+C)		959.239	Bölge tüm ür. top. 6.970.651	2.126.548	Bölge tüm ürün top: 16.454.196	688.334	Bölge ür. top. 22.092.750	1.566.043	Bölge tüm ür. top. 50.175.903
			Böl. gen. içinde or. ür payı %13		Böl. gen. içinde or. ür payı %13		Böl. gen. içinde or. ür payı %3		Böl. gen. içinde or. ür payı %3

1999 yılında bölge genelinde yapılan ihracat değerlerinde önceki 2 yıla oranla önemli ölçüde düşüş yaşanmıştır. Toplam ihracat değeri içerisinde orman ürünleri sanayisinin payı tüm ürünlere göre nispi olarak daha farklı bir görüntü sergilemekte ve tüm ihracat potansiyeli içindeki payı %3 düzeyine yükselme göstermektedir.

Rize Serbest Bölgesi orman ürünleri sanayi bakımından tüm bölgenin ihracat tutarının yaklaşık %77'lik kısmını elinde bulundurmaktadır. Ürün grubu olarak A ürün grubu ilk sırada yer almaktadır.

4. SONUÇ

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde 11 gümrük müdürlüğü kapsamında orman ürünleri sanayi alanında yer alan 3 farklı ürün grubu ile ilgili olarak ithalat ve ihracat değerleri analiz edilmiştir.

İthalat değerlerinin 3 yıllık analizi sonucunda tüm bölge genelinde yapılan ithalatın ortalama olarak %13,5'inin orman ürünleri sanayi sektörü tarafından gerçekleştirildiği belirlenmiştir. 1997 yılında oluşan %18'lik pay azalma eğilimine girmiş ve 1999 yılında %13'e gerilemiştir. Gümrük müdürlükleri kapsamında yapılan analiz sonucunda ithalat değerleri olarak 1997 yılında Trabzon, 1998 yılında Ordu ve 1999 yılında Sarp Gümrük Müdürlüğü ön plana çıkmaktadır.

İhracat verilerinin analizi sonucunda ise; tüm bölge ürün grupları içerisinde orman ürünleri sanayiinin ortalama olarak %1,7'lik bir paya sahip olduğu tespit edilmiştir. İhracat değerlerinde oluşan düşüklüğün nedeni olarak özellikle bölge sanayi yapısının ve sanayisinin ihracat potansiyeli açısından yeterli düzeyde olamamaları gösterilebilir. Büyük ölçüde (yaklaşık olarak %99) küçük ve mikro ölçekli işyeri düzeyine sahip olan orman ürünleri sanayi sektörü çoğunlukla bölgesel talebi karşılayabilme amacıyla faaliyet göstermektedir. Diğer bölgelerden ihracat yapabilme amacıyla Doğu Karadeniz Bölgesi'ne yönelen sanayici orman ürünleri sanayi alanında yok denecek kadar azdır.

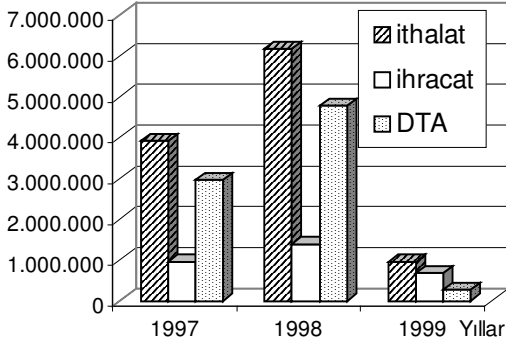
Yapılan çalışmalar sonucunda 3 yıllık ithalat-ihracat değerlerinde oluşan değişim Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. 1997-1998 yılları arasında Doğu Karadeniz Bölgesi'nde oluşan ithalat- ihracat değişim değerleri

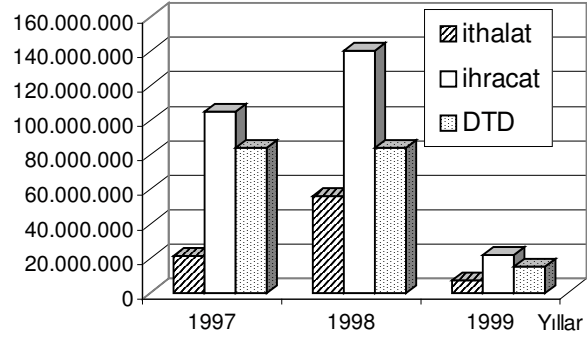
Yıllar		1997 (000.000)	1998 (000.000)	1999 (000.000)
İthalat	Orman Ürünleri Sanayi	3.915.547	6.181.594	959.239
	Bölgesel Tüm Sektörel Grup	21.315.418	56.265.059	6.970.651
İhracat	Orman Ürünleri Sanayi	960.339	1.391.659	688.334
	Bölgesel Tüm Sektörel Grup	105.198.425	140.246.699	22.092.750
Dış Ticaret Dengesi	Orman Ürünleri Sanayi	-2.955.208	-4.789.93	-270.905
	Bölgesel Tüm Sektörel Grup	83.883.007	83.981.640	15.1122.099

İhracat potansiyeli; açısından özellikle Orta Asya Türk Cumhuriyetleri önemli bir pazar olarak gözükmektedir. Oluşabilecek işbirliği yardımıyla ihracat ve ithalat düzeyi arttırabilecek ve hem bölge hem de ülke ekonomisi önemli bir kaynağa sahip olabilecektir. Bu nedenle orman ürünleri sanayiinin özellikle bölge genelinde işyeri ve istihdam bakımından oluşturmuş olduğu potansiyel gücün dış piyasalarda değerlendirilmesi imkanı oluşturulmalıdır. Bu maksatla sanayiinin gelişimi için gerekli eğitim ve finansal destek öncelikli olarak temin edilmelidir. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yapılan ihracat ve ithalat, orman ürünleri sanayisinde Şekil 1'de, tüm sektörlerde ise Şekil 2'de gösterilmektedir.

Orman ürünleri sanayi alanında yıllar dikkate alındığında bir dış ticaret açığı görülürken, bölgesel bazda önemli oranda bir fazlalık görülmektedir. Bu nedenle orman ürünleri sanayi alanında oluşturulabilecek yatırımlar, dış ticaret fazlasının daha da artmasını sağlayabilecek ve bölge kalkınmasına önemli ivme kazandırabilecektir.

Şekil 1. 1997-1998 yılları arasında Doğu Karadeniz Bölgesi'nde orman ürünleri sanayisinde gerçekleşen ithalat ve ihracat tutarları (000.000 TL) ve dış ticaret dengesi (DTD)

Şekil 2. 1997-1998 yılları arasında Doğu Karadeniz Bölgesi'nde tüm sektörlerde gerçekleşen ithalat ve ihracat tutarları (000.000 TL) ve dış ticaret dengesi (DTD)

KAYNAKLAR

1. Anonim, Doğu Karadeniz Trabzon Alt Bölgesi Kalkınma Projesi Sektör Analizi, KTÜ Araştırma Fonu, No:93.115.001, Trabzon, 1996.
2. DİE, Türkiye Ekonomisi İstatistik ve Yorumlar, Ankara, 2000.
3. Çelik, K., Doğu Karadeniz-Trabzon Alt Bölgesinde Dış Ticaret, Bölgesel Kalkınma Sempozyumu'94, 13-15 Ekim 1994, Trabzon.
4. Akyüz, K., C., Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Yer Alan Küçük ve Orta Ölçekli Orman Ürünleri Sanayi İşletmelerinin Yapısal Analizi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Mart 2000, Trabzon.
5. DİE, Dış Ticaret İstatistikleri, DİE Yayın No: 2212, ISSN: 0259-5338, Ankara, 1997.
6. DİE, Dış Ticaret İstatistikleri, DİE Yayın No: 2310, ISSN: 0259-5338, Ankara, 1998.
7. DİE, Dış Ticaret İstatistikleri, DİE Yayın No: 2431, ISSN: 0259-5338, Ankara, 1999.